

10-11-17

శ్రీపరదేశికామృతము.

తెనాలి శతావధానము

ఇది

వేలూరి శివరామశాస్త్రి ప్రణీతము.

మొదటికూర్పు. 1000.

కాకినాడ :

శ్రీపరస్వతిమ్మద్రాక్షరకాలయందు

బాకీ చినమూర్యారావుచే ముద్రింపబడి

తెనాలినివాసులగు సంకా వీరభద్రయ్యగారిచే

బ్రకటింపబడియె.

1911.

మొల ప్రతి 1 కి 2 అణాలు.

(Dywanayakap
(10-11-17)

వీ రి క.

స్వస్తి శ్రీ విరోధి కృష్ణా మసంవత్సర పాష్య శుక్ల 3 శ్చిరవాసరము (23-12-1911)
మొదలు “శ్రీనిబుధవిద్యావర్ధని” యను విద్యవృక్షజనసభ దివసత్రయమిప్పట్లంబున
మిగులజయప్రదముగా నెఱవేర్చబడినది. అమృహాసభకు సంస్కృతపాఠశాలాధికారులగు
శ్రీమాన్ ఆర్. కృష్ణమాచార్యర్ అవర్ గళో ఎమ్. ఎ. గారగ్రాసనాధిపత్యమును వహిం
చిరి. వారితో విచ్చేసిన ‘అభినవభట్టబాణతర్కాలంకార, విద్యాభూషణే’ త్యాదివిరు
దాంకితులును ‘సహృదయ’ నామకసంస్కృతపత్రికాధిపతులు నగు శ్రీమాన్ ఆర్. వి
కృష్ణమాచార్యర్ అవర్ గళో గారును, శ్రీశతావధాని కాశీకృష్ణాచార్యాది మహావిద్య
ద్భుందమును దత్సభ నలంకరించిరి. అమృహాసభకు “కింకవిప్రదక్షిణాపంచాననే”
త్యాదివిరుదావళీ విరాజమానులగు బ్రహ్మశ్రీ తిరుపతి వెంకటేశ్వర్ కవిద్యయమునందు శ్రీ
తిరుపతికాస్త్రిగారును తచ్చిష్యులగు బ్రహ్మశ్రీ వేలూరి శివరామకాస్త్రి శతావధానిగారితో
నామానులై విచ్చేసియుండిరి.

విశ్వత్సభాసంతరమున, అనగా షష్ఠీభామవాసవిరోధమునంబుండెంతవరకు
శోభితం బగు సభయందు శ్రీమాన్ ఆర్ కృష్ణమాచార్యర్ అవర్ గళో విధిగారి యా
ధిపత్యముననే బ్రహ్మశ్రీ వేలూరి శివరామకాస్త్రి గారివలన రిక్షగుంటలుకు శతావధానమా
గంభింపబడినది. తదవధానంబున నవధానిగారు సంపూర్ణ శతావధానమునొనర్చు గాం
క్షించిరి గాని కాలాతిపాతభీతిచే నగ్రాసనాధిపతిగారి కోరిక ననుసరించి యేఁబదియొక
పుచ్చనలతో మాత్రమే యవధానము సంపూర్ణ నొందెను. ఉదయము రిక్ష గంటలు
మొదలు 11 గంటలలో, అనగా 2½ గంటలకాలములో పుచ్చనలు ప్రశ్నంబులనుడుగుట
గొంతగూఱస్యము తటస్థిండుచున్నను అవధానిగారంత స్వచ్ఛకాలములానే యందఱికిని
బ్రహ్మపా మును బూర్తిజేసిరి. ఇందువలన వీరెంతో ప్రకృతికాలములో నవధానమాప్తి
నొందించినది చదువగు లూహింతురుగాక. అసాయంకాలముననే తత్సభాధ్యక్షులగు
శ్రీ కృష్ణమాచార్యర్ గారు కార్యాంతరమున చెన్నపురికరుగవలసినందున వారు అవధాని
గారి ప్రజ్ఞాతిశయమున కచ్చెరువందుచు ముచ్చటించి తత్సభాధిపత్యము నిచ్చటి డిప్రెస్సు
మున్సిఫ్ గారగు బ్రహ్మశ్రీ కోట నరసింహము పండితులుగారి కొసంగిరి. “అభినవభట్ట
బాణా” ది విరుదాంకితులగు శ్రీకృష్ణమాచార్యర్ గారును శతావధానిగారి మేధాశక్తి

ని రసచమత్కృతిని బహువిధంబుల శ్లాఘించిరి. మఱునాఁడుదయమున నవధానాంతః
 బ్రహ్మశ్రీ మతుకుమల్లి రఘూత్తమరాయశాస్త్రిగా రవధానిగారి యవధానరసపా
 య్యులను గూర్చియు వాఙ్మధురిమ, ధారణాధోరణీ ప్రమాఖగుణవిశేషంబులఁ
 ద్వియుఁ గడు సంతసించి హృద్యముగ నుపన్యసించిరి. “కుశీరకుమారేశ్వరీ పరిలునాతి
 చాననం” అనుసమస్య నిదివఱకుఁ గొందఱు పూరించినను సదభిప్రాయశోభితముగ నె
 ను బూరింపనందునఁ దామట్టిసమస్య నీయవధానిగారికొసంగఁగా ననన్యసామాన్యప్ర
 విశేషముచే స్వాభిప్రాయానుకూలముగా నీయవధానిగారు పూరించినందువఁ గడు
 తోషమయ్యెనని కూడఁ జెప్పిరి. ఆసమయమున నవధానిగారి గురులగు బ్రహ్మశ్రీ తి
 తిశాస్త్రిగారును సోదరుడగు చి॥ చంద్రశేఖరశాస్త్రియు నాశువుగా రచించి త
 ద్యముల ధారణలో నుండుకొని సిమ్మట వ్రాసినందున నవియు నింగుఁ జేర్పఁబడినవి.
 వధానిగారి కవిత్వచమత్కృతియు నవధానిగారినిగుఱించి యితరులచేఁ జనువఁబడినప
 ములునిందుఁ దెలియుచుండుటచే నింక విస్తరించివ్రాయలేదు. అవధానిగారికొసంగఁబ
 బహుమానము (రు 116-0-0)) ను బ్రహ్మసభవారొసంగిన సత్కారము రు (25-0-0)
 ను అవధానిగారు తమకుఁ గలభక్తివిశ్వాసములు వెలువడునట్లుల తమగురువుగారగు
 హ్మశ్రీ తిరుపతిశాస్త్రిగారికి సమర్పించిరి. గురువులయొడ శిష్యుఁడైకదా ప్రవర్తించు
 యును. బాల్యంబుననే పూర్ణవ్యాకరణశాస్త్రజ్ఞానము సంపాదించి సంస్కృతాంధ్ర
 ల శతావధానప్రవీణతగలిగి యశంబుపాజ్ఞించుచు విషయవిధేయాదిసన్న్యాయుల
 నైకెక్కిన యీయవధానిగారిని శ్రీపరమేశ్వరుఁడు పూర్ణాయురారోగ్యుల నొసఁ
 కరుణార్ద్రదృష్టితో రక్షించుఁగాక.

తెనాలి }
 28-12-1911 }

ఇట్లు విద్యజ్ఞనవిధేయులు,
 ప్రభుల వీరరాఘవుల
 పెద్దిభట్ల లక్ష్మీశానింహమ.

అవధాననమమై కవిమనః—మందాకాంతావృత్తం.

ఘోరాకారైః పరికరయంతైః సన్నిపాతైః కీర్తనైః
రక్తధ్వజైః విలులితమనాస్సవిదర్భశశుతీ
పాతివ్రత్యం స్వయమపి నదా రక్షితం వీక్షమాణా
తద్వత్సంపద్యపి మమమనః క్లేశపారంప్రయాతి.

సమస్య—ఉత్పలమాల.

తోరమునైన రూపము విధుంబురణించెడు గోముమోము బం
గారము దేహకాంతి నుడికారము స్వీయఃపచఃప్రకార మొ
య్యారము కల్లు చెంచితను నారసి వెంటటలైనాఘః డా
హారముః జాటుచేసికొని హః! రమియించెను మన్నెభూమిలోక.

అనుము జనుము సెనగ మునగ భారతాంగము—ఉత్సాహవృత్తము.
అనుము దుష్టకృత్యమియ్యవంచుఁ గారవేయుతోఁ
జనుము వేగనటకు నీవు సంజయాదు లెన్నఁజే
సె నగఁడొందక హరియంచుఁ జెందుఁగీర్తి నిన్ను న
మ్మునగధారియంచుఁ జెప్పి ముందు ధర్మజాఘఃఘః.

సద్గ్రంథమునకువర్షోపమానము—ఉత్పలమాల.

శ్రీరమణీయధారలను జెన్నెసలారుచు నుంటఁ జేసి కే
దారవిలాసశాలి పరితః పరితోషపుఁ జేతఁజేసి వ
ర్షారభటిప్రచారము నొయారముగాఁ గవికోటియెల్లఁ జె
న్నారెడు గ్రంథసామ్యమని యందురు కల్పకళాకలాపతై.

అర్థచంద్రునికెనాకోపమానము—శార్దూలవృత్తము.

పారిలేయాచలకన్యకాధవుఁడు తేవఁగాళికంగోరి యు
ద్వేలంబైన శుగభిలో మునిగి యెంతె వెన్నెలల్లాయఁగా
నాలోనం బరికించి చంద్రుఁగని యొయ్యారంపుటియోడతా
నాలంబంబయి యుండినం గ నెడఁగా నబ్జాక్షి నంచెంచెదాఁ.

కుంకుడుకాయ, కుటిలహృదయుఁడు—నీనము.

నీదు కాటిల్యమన్వీక్షించి పగులఁగొట్టంగనెక్కెద వుత్తమాంగమందు
నెందుకీమాత్రా పోనీ ! యంచు నెంచ పేనంబన్న మిషచేతనవ్యవచందు
నీసారహీనంపుఁ నెఱిపిప్పిచే నెలనాగల ను స్తురుల్ లాగుచుందు
వొకసారి నీసార మొలసినఁ జననాఁటిదొండాకు పసరును దోఁకఁజేతు

గీ. వెంతన్నేహంబుఁజూపిన నింతలోన

వెళ్ళఁగాఁజేయుచుందు దిద్విధముమెరయ

జగతి నినుఁ బోలు వాఁడు కుజనుఁడొకండె

యోసీ కుంకుడుకాయ నీబైసిమాయ.

వేఁటాడునప్పడు పరుగెత్తులేడి—చంపకమాల.

మిగులభయంబుచే నెగడి మేదినిపైఁ దనకాలిజంటతా

మొలచు నెడంగనంబడకపోవుచుఁ గ్రోవలమూఁతిద్రిప్పి వె

నక్కగడను బాదమానుచుఁ దృణంబులు మేయుచు వీడుచుం గురం

గిగడుచుచుండెను భయదకీటవరాటకిరాతఫేటికక.

కోపంబున కాఁకలితోడయినప్పటి మనము—కవిరాజవిరాజితవృత్తము.

ఒకఁడెడఁ బుట్టలఁబాముల నోరులనుండి తొరంగెడు దుర్విషము

వికటకరాశిశుచిం దగ నొప్పెడువేసఁగియందుఁ గృధాతురుడై

నెకనకలాడుచుఁ బోవుచు నెమ్మది నాటిన యాఁకలి కల్మినిఁ దా

వెకలిభయంపడునాతని డెందము వేసఁగిపైఁబడు వేసఁగినాక.

వసంతకాలచందుఁడు—మత్తేభము

అలరుం దేటులు గుఱ్ఱమావిడులలో నల్లారుపూదేనె వా

గుల జమ్మించు మనోహరంబుగను నెల్లుల్నేయఁగా నంచలుం

గొలకుంగట్టుల నాట్యచూడఁగను కోకొరావసుల్ నేయు కో

యిల పిట్టల్ తగు నామనిక విధుఁడు దానింపారఁ బెంపారదే !

సమస్య-చంపకమాల

నురుచిర గోపికాంగనల శోభనవస్త్రములెల్ల లాగి త
త్తురువరపారిజాతమునఁ దావసియింప నిరంతరంబు దు
ర్భర వనజాకరంబునను వారిని గోపికలెల్ల లజ్జ దోఁ
గిరి హరిగాంచి పక్కున నగెఁ దరుశాఖలలోన దాఁగితాఁ.

వ్యర్థనిర్ధనికస్య జీవనమహూదానైరపితృజ్యతే అనువిషయము—

శార్దూలవృత్తము.

స్నామత్పైరుష భూషితంబగు బలీవర్దంబు దున్నంగలే
దాయుర్భాగ్యము మొదలు బూదెయును దానల్లారు ముద్దంట యో
రా! యాగంగయుఁ గాఁగిలించె నుదధిఁ రత్నాకరుండంచుఁ గ
ష్టాయత్తంబు దరిద్రజీవనము భార్యల్లాడవర్జిత్రుగా.

సంస్కృతవిద్యాభివృద్ధింగూర్చి యీశ్వరప్రార్థన—శార్దూలవృత్తము.
ఆర్యావర్తమహాజనాశ్చక్షుతభోగీర్వాణవాస్థోరః
కస్మిన్ శ్రీత్కుహరే వినాశనకరే లీనాకులీనా స్వయం
తస్మాదేతదహీన భాగ్యగరిమాచేదేవసంజాయతే
చాస్తాకీనపరంపరాగతకళాపూరఃపరిం విద్యతే.

చుట్ట మొదలగు దురభ్యాసములు పనికిరావు. అని—నీసము.
లండనుదేశంబు నుండి తెప్పించిన బ్రాండిద్రావెడు మహానందలూర
పొడుముపీల్చుటకన్నబొగచుట్ట త్రావుటేధర్మంబునెడు నుదారలూర
పొగనుద్రాగుటకన్నబొడుముపీల్చుటమేలునాగఁబచ్చెగుమహాభోగులూర
కలిమిపొచ్చించు త్రికాసిల్పు సిగరెట్లు కాల్పుచుండెడునోయఖండులూర

గీ. గంజఁ ద్రాఁగఁగ నెంచునోగుంజలూర

తగఁ బొగాకును సమలెడుధన్యులూర

నామతంబుననివి వ్యసనంబులగుట

తగవు తగవయ్య మీకివి తగవు తగవు.

సంగీతసాహిత్యములు లేనివాఁడు పశువని—కందము.

సంగీతముసాహిత్య మె, టుంగకయున్నట్టియానరుండెందును దా
శృంగములు తోకలేక చె, లంగు బలీవర్దమన నిలాతలమందుక.

శ్రీజాజ్ఞప్రభుసభ—22 అక్షరములు గల కల్పితవృత్తము.
పలువురురాజులు తోషంబున సౌభాగ్యంబొప్పగ నిల్వఁగఁబడఁ
బలువురు సద్భటు లాశ్చర్యంబున బారులుదీరిచి నిల్వఁగఁబడఁ
బలువురు చూపరు లానందంబునఁ బ్రక్క జేరఁచు నిల్వఁగఁబడఁ
జెలుపుగ జూన్జిస్తృప్తాస్థానంబది చెన్నై మీరుచునొప్పెడుఁగద.

కమలములకు సూర్యుఁడు విరోధి యని—స్రగ్ధరావృత్తము.
ప్రాణంబులే నాచికో లొచ్చప్పఱచి పఱచు దుర్వైభవుండైన చంద్రుం
డేణాంకుండంచుఁ దానై యెఱిగి కరములక వృద్ధఁగావించు దుష్టా
రీపం డర్కుండు దానం బ్రియమగునలముక శ్రీలకుం బాయుచున్ని
ద్రాణంబై వాడెపోవుం నలపఁగ రవియే తద్రిపుండారయెందున్.

సూర్యోదయకాల సముద్రము—సీసము.

అతులప్రవాహధారాభంగతుంగతరంగ రంగద్రత్న రాశిఁజేసి
చలతిమింగిళ తిమింగిళ గిళ పాతీనకోలాహలతరంగమాలఁ జేసి
ఆలోద్యమానఘోరావర్త చంక్రమక్రమపరాక్రామ దబ్ధణముఁజేసి
ప్రాతరాయాతధీవరవరప్రవహానోధూ ముహూనోదబాధఁజేసి
నూత్నమానవసంత తానూద్యమానభారకృద్దాహ తరణఫీట్కూరజన్య
పాండుడిండీరఖండసంపత్కరంబుసాగరంబొప్ప తెలవాటునమయమందు

దరిద్రసంసారి—సీసము.

ఏరీతి దేవుడా ! యీవాఁడు నేరు బియ్యంబులేనిది కుటుంబంబుగడచు
నేరీతిదైవమా ! యీప్రాద్దు మోవు గడ్డైన లేనిది పసులన్ని బ్రతుకు
నేరీతిదయ్యమా ! యీపూటనాదు సంతర్పత్ని సుదతి సంతసముతీరు
నేరీతిశ్రీహరీ ! యీరోజు చుట్టాలు వచ్చిరి వారి నేవరునఁజూతు

గీ. నిట్లుతలఁచుచు సంసారి యెన్నియెన్ని
కష్టజాతంబులందు సంకటమువడుచు
తిరుగుచుండును గూడును గఱచియుండు
వట్టుపురుగును బోలి యెప్పట్టునందు.

పరీక్షనాఁడు బాలురచేష్టలు—సీసము. [కండు

వెలవెలఁజోవునిన్నెక్కురు మొగముఁజూచిన యంతమాత్రంబుననె యొ
రమణునత్తరకుమారప్రజ్ఞలంజూపి డచ్చీలు కొట్టు కడంకనొకఁడు
ఎంతయోవితయానంతదుస్తులుదాల్చివిగ్రహస్ఫూర్తిఁగావించునొకఁడు
ప్రశ్నప్రతముఁజూచిపరికించికష్టమా! యంచునెంచుచునీనక్షించునొకఁడు

గీ. కానితేలెడువారలు లేనిపోని

వట్టి యాడంబరంబులు పెట్టుకోక

వారివారిపనులను నవారిగాఁగఁ

జూచుచుందురుగా శుభసూచకముగ.

గజ్జి—సీసము.

తనుదానఁవలచివచ్చిన కామినింబోలె నాలింగనప్రేక్షి నలరియుండు
కట్యధోదేశసంకటకారియై రహఃకలనావిశేషసంకలనఁబెరయు
గడచిరాగను నఖిక్షతమాచరింపఁగఁ గించిదుత్కంచాభిక్లీగమగును
నౌషణకాలసోక్త్రమపరిన్పూర్ణపాంపిరివోవంగఁ బొటమరించు

గీ. సమయమందున గనిపెట్టి నలుపుఁజేసి

తీఁపుఁదీయుచునుండు డానేపుమారి

రసికురాలగుభార్య యారజముమీతి

గజ్జి వంశాయ బజ్జికి గాళ్ళగజ్జి.

తిరువతివెంకటేశ్వరేణ తిరువతివేంకటేశ్వరయోరభేదః—శాస్త్రాలవృత్తం
వందేహం నుమనోఘటాభివినుతం దీన్యత్కళాశోభినం
సానందం కవిరాజవాహనపరం భూమిధరాభ్యాశ్రయం

లోకస్తుత్యదశావతారవిషయా భూతంశివప్రీతిదం

శ్రీమత్తిర్వశివేంకటేశ్వరమహిమోహాదయధ్వంసినం.

బాలికాపాఠశాల—పుష్పిత్రావృత్తం.

సులలితతర బాలికోపయోగా | లనతితరాం వరపాఠశాలికేయం

తదభినవగృహేనవధానమేత | న్నను శివరామకవి: కరోతిసోయం.

కథం కవయితానుకవిర్భవతి—సృష్టివృత్తం.

కవీశ్వరవిభాస్వరప్రథితవృత్తమన్వేషయన్-

వికస్వరవికస్వరప్రచురవాక్యమాలోచయన్

దురర్థకపదార్థకా వతితరాం చిరం దూరయన్.

భవేత్సుకవి రిత్యహి మమమత్తిర్నిసంగచ్చత్.

ఆశుకవిత్వలక్షణము—నీనము.

చిలునవేలుపు వేయిచెవులకైనను వినంబడనివేగమే తనవంతమయ్యె
యతులుచాసలు సరణ్యమునకేగెఁమరీతి జెప్పించుటయెవ్వనివయ్యె
రమణీయమగు రసారనచర్చలేకుండ పాదపూజి మోసుకొనివెళ్ళియె
నోటను వెల్వడు తాటోటుమాటలే చవిగా వినంగల్గు శయ్యయయ్యె.

గీ. లక్షణములెల్ల మాత్రే విలక్షణముగ

గట కటా! నేటికిన్లు నీశారవంబు

కాలిపోయె నికేమి కాగలవో ముందు

ఆశుకవితామతల్లి నెయ్యింపుజెల్లి.

ఆగిరిపల్లి పాఠశాలా సంవత్సరోత్సవము.—మత్తేభము.

ప్రీతిసంవత్సరమాఘమాసమున శుభ్రంబైనపక్షాన సం

గతశిష్యోదయపాఠశాల వరనూర్కండేయ సంస్థాపితం

బు తగ్గ మాచియె తీరగావలయు సాంపుల్ దానివిజ్ఞానయో

గ్యత సాంవత్సరికోత్సవంబునకు రాగంజెల్లు మీరందఱు.

గోడమీది పులులును, గులాబి పూవులబుట్టయు—శార్దూలము.
శ్రీరంజిల్లు గులాబిపుష్పములచే జెన్నాగు నీబుట్ట ; వి
స్తారంబై తగు మాంసఖండమని ద్వంద్వం బాజికిం బూనుచుం
బోరుం జూడుడు వ్యాఘ్రయుగ్రమది మొందుం భీతిపుట్టింప నా
ధారంబై ; యిదిచిత్రమాటఁ దగు చిత్రంబిందులేదేమియున్.

సమస్య— ఉత్పలమాల.

ప్రీతియడంచెడన్ వినుము పెంపలు నీదగు శౌర్యమంచు వి
ఖ్యాతబృహస్పతి ప్రియకునై బలవైరియు బుద్ధిజెప్పగా
నాతటి శుక్రుండుం దనకునై తగుసాయముచేయ నాబలా
రాతిని జన్యమందు వడి రాజు కలంచెను గోధచిత్తుడై.

ననీనాచారపరాయణులలో నొకతెగవారు—మత్తేభము.

పరదేశంబుననుండి నాగరికతన్ బల్తారు యోజించి శు
ద్ధరసాభాసపుటార్థడాక్కులు కడుం దానిన్ విసర్జింతు దు
ర్భరమంచండ్రిటు కాకకొన్నికలవా ధర్మంబులన్నేర్చుకో
గరిమం జూపగలారటంచెపుడు నక్కాణింతు నెక్కాలమున్.

త్రీమూర్తులు—శార్దూలము.

లోకంబు ల్సృజించు నొండొక్కడుతల్లోకంబులం బెంచు ను
ల్లోకుండింకొకఁడార్యసత్తముఁడు తల్లోకంబులం దుంచు ను
ద్రోకుండొక్కఁడు వారుమూపురు త్రీమూర్తీత్వంబునంబొల్పి యీ
లోకాలోకపరీశభూపలయమాలోకింతు రెల్లప్పుడున్.

గురుశుశ్రూష—శార్దూలము.

దుష్టం కష్టం భవతి సితరాం దేశికానాంతునేవా
కార్యం కార్యం సతదితి మతో యన్యమూఢస్సశిష్యః
శుశ్రూషాం వై నియత మసిథారాకృతిం సాధుకుర్వత్
దోషచ్ఛాతోన్యజయతితరాం సార్థ కాఖ్యస్ససార్థః

తెలికపర్వ నము—కందము,

కుసుమపుబ్బిన క్తిసూనుట, యినుమంతయుఁ బండకుండుఁ బ్రించినచోఁ ద
త్కుసుమాంగినాసికకలతి, లనుమమునమ మైనదంచులత్పముడుదూరే.

లింగపదము యతిప్రాసస్థానములనుండవలెను—ఉత్పలమాల.

లింగండు సర్వదేశములలింగని చక్కని తెల్లుకైతడై
లింగడుపై తెనాలి సరలింగనె దివ్యయశఃపురంధ్రకా
లింగనశాలియాచు నవలింగములక గయికొంచు మేటి పు
ల్లింగములం ఘటించి కవిలింగములన్నియు నూడఁగొట్టుచుక .

అచ్చ తెలుఁగు, సూర్యాస్తమయము—శార్దూలము.

అరక జీబురు జొంపముల్ వెలయుచెట్లం దుం దుబాళించు బం
గానంపు న్నెఱిఁకల్లల న్నిగులఁ జొక్కంబైనపిట్టల్ గడుం
గూరం గూడులయందుఁ దమ్ములును తేకులూయ మాయఁజిగుల్
గారామొప్పఁగ వేడివెల్లుదొర ముగ్ధం జొచ్చెఁ మున్నీటిలోక
దాదాభాయినారోజీ, గంగాధరలతిలక్, రామమోహనరాయ్,

గోపాలకృష్ణగోళ్లే వీరుచేసినపనులు—సీసము.

తాను దొలుతన దాదాభాయినారోజిపార్ల మెంటుననుసభ్యతవహించె
బాలగంగాధరోపాఖ్యతలకు చేసె ఋగ్వేదభాషాంతరీకరణము
రామమోహనరాయధీమంతుడిలసహగమనంబుదొలఁగింపఁగప్రవడియె
గోపాలకృష్ణగోళ్లే పారఁజూచి విద్యాశాసనంబు నందముగఁ జేసె

గీ. వీరు నలుగురు భారతభారతీయ

వంశవృద్ధికిని బురోవర్తులైరి

దేవదేవులబోలెఁ నుంతింపఁదగుదు

రతులమతులైనయీనల్పరహరహంబు.

అర్థనారీశ్వరుల, తాకికాతాకికసుఖములు సుఖములు—శిఖరిణీవ
 సుఖంద్వంద్వం తత్తద్భవతిహిజనానామనుభవాత్
 కుటుంబిన్యాధన్యో యదివసతి హేమంతసమయే
 ధరాయామేతద్వైసహజమిహ ప్రత్యాయయతి త
 చ్చివాసక్తం రూపం శుభకరమహా! ఈశితురలం

తాటిచెట్టును దుష్టునితో బోల్చుట—మత్తేభము.

అరుదారన్ మధుచానమైత్రిగని తానాకాశమున్ మ్రుంగునా
 శరహింపన్ నిడుపెల్లదానయి యవస్థంభంబు నీపార దు
 స్తరమైపొల్చెడు దాడి దుష్టనృపుతో సామ్యంబుఁ జెప్పం గవి
 శ్వరులుంకింతురు మంటఁ బెట్టెడు నశేషం బైన లోకంబొగిన్.

ఒకరాజు శత్రుపరాభవంబునకు జంకి తనయంతఃపుర స్త్రీ
 దానేచంపెనట. పిదప నొకపిల్లవాఁడు మిగిలెనని కనుఁగొని న
 గూడఁ జంపఁబోఁగా నాతఁడు నవ్వసాగెనట.

శాస్త్రులవృత్తము.

ఘోరం బౌ ననిలోఁబరాభవము కల్గుంబో కుల స్త్రీలకం
 చారన్ భూపుండ్రొకండు తాన చదివెన్ హాసంచు నందు న్నుతా
 కూరం బొక్కటిశిష్టమయ్యె నదియుం గుర్తించి చంపంగఁ బో
 నారాజార్థకుడున్ హాసించెనట యాహా! కారణంబేమొకో.
 నానయనునదిపాదమునకు రెండుచోటలరావలెను—అర్థవృత్తము
 నాయక కంటి కెంపడగినాన వినానయముం బొన్పజ
 న్నా! యని నాన పోకడగినాన నిశీధినియందుఁ బోన నౌ
 నా! యనినాన నేనలిపినాన యనానతి యంచుఁ దా జనా
 నాయిటునాఁగ నప్పుచును నాయమునా నటియించె భూపుండ్రు.

రామకృష్ణులు— సుగంధి.

రాముఁడంచుఁ గృష్ణుఁడంచు రమ్యమూర్తులిద్దఱున్
భూమిదువ్వుకోటియెల్ల పొల్పునున్ విదల్చుచున్
నేమ మొప్ప నేలయెల్ల నీతిమీఱఁ జేయుచున్
నోమినారు వారినెంచ నొప్ప నెల్లవారికిన్.

శివస్తుతిః—ద్రుతవిలంబితవృత్తం.

ద్రుతవిలంబితభక్తి మిహంతరే । సతతమీశమహో శమితాసురం
లలితభాసురవాసుకి భూషణం ! ప్రణతమాచరితుం ప్రయతామహో

సభాధిపతినుతిః—శాలిసీవృత్తం.

కృష్ణాచార్యోగోవితానాతిమోదీ! మాద్రీజాతప్రేమపాత్రంసమంతాత్
తస్మాత్సోస్థయంకృష్ణతౌల్యంభజేది । త్యూహేసోహంతత్త్ర శామప్యవేక్ష్యః

సమస్య— శిఖరిణీవృత్తం.

కలిఃప్రభవతే తమాం ద్విజమపైతిచాండాలితో
విధాతు మపోహతి పృథమతః కులాలాధమః
గ్రీనేన్ద్రశకపోతతో ననుభవంత మాస్సంవిశేషః
కులీరకుపారే ; కరీపరిలునాతి పంచాననం.

చరిత

ద్రావిడీవస్త్రాపహరణసమయమునఁ బాండవుల చిత్తవృత్తి—నీనము.
తొడలుదాటించుచుదూకుదుశ్శాసనుఁజంపగల్గియునుసంశయమునొరది
తగునిదియను నుయోధనుఁ బట్టి చంపగఁ జేప కల్గియుఁ ధర్మచింతఁజేసి
కర్ణకతోరత కలిగించుకర్ణుని మ్రదింపఁగలిగియు మానవలసి
సకలమశ్శకునుని శకునినిఁ జంపగఁ జాలియుఁ గాలదౌర్వ్యమునఁజేసి

గీ. ఊరకున్నారు భూపాలహీరమణులు

పాండవేయులు ద్రోవది బట్టినాడు

వలువలొలువంగఁబూనిన తులువవలువ

సేతలుం జూచి ధర్మ విశేష మెఱిగి.

సమస్య—కందము.

ఆతఱి సంగముఁజంపిన, యాతని భల్లూకరాజు నటుతుములములో
భీతిల్లఁజేసిన మురా, రాతికి రత్నంబుతోడరమణియుదొరకె.

సమస్య—కందము.

శ్రీతరుణిఁ బొంద నెంచిన, ఖ్యాతములౌ కత్తిగములు కవచంబులు ని
శ్రీతమగు బయలు సరళని, వాతములేకున్న మేనువ్రొయ్యదెయనిలోక.

అవధానముఁ దప్పినవాని మనసు—చంపకమాల.

మిగులముదంబునొంద పిరమిడ్చు వానిని నెక్కఁబోయి యొ
య్యగఁడచి దాని కొట్టకొన యయ్యదెయంచుఁ దలంచుచున్ భ్రామా
నిగరణఁజేసి జాతెడు వినీతుఁడు శూరుఁడు నా వధానమం
దుఁగఁడుఁ బ్రయానమంది తుదిదుందుశుకందెను వాఁడు నొప్పెడుకొ.

స్త్రీవిద్యాభ్యాసేన లాభః—నంశస్థవృత్తం.

కళా విలాసో యదిబాలకావళే

ర్చినత్తి మాధ్యంచ పృణాతిసంవిదం

వ్లినాతి మోదంచ లునాతి దుష్క్రియాం

జ్ఞాతిసౌఖ్యంచ కృణాతి దుష్ఠమం.

శతావధానము సంపూర్ణము.

అవధానావసానంబునఁ బ్రకృతశతావధానిగారిపై సభయందుం
గల కవులుచదివిన పద్యములు.

మ॥ రా॥ శ్రీ పరిమి వేంకటచలమయ్యగారి తనూభవ
శ్రీసూర్యనారాయణార్య విరచితములు, చినపరిమి అగ్రహారం.

1. ధనముసమృద్ధి, పంటలుసదావిఫలములు, పాటకేమిలో
టును గనుసింప, దూర్జితపటుత్వముమెండు, శరీరకాంతి మా
రునియదలించిమించెడు, నిరూఢముపాండితిపుష్కలంబు గ
ల్గిననుఁ గోరి భారతి బలీ! పరులన్ దలపెట్టెదప్పుడున్.
2. ప్రాయముదీరుచుండె, మతి, పాటవమా! వెనుదీయుచుండె, నె
ట్లోయికముందటంచు, మదిలోపల సంశయమొందు, నీయుపా
ధ్యాయులచిత్రవృత్తికి, ముదంబుఘటించి జనంబుమెచ్చఁగా
నీయవధానధారణల నింపులుగుల్కఁగఁ జేసి తద్దితే.
3. ఒకమూలఁ బ్రశ్నలనుల్లాసముగఁబూర్తి చేసితివయ్య నిశ్చేషముగను
ఒకప్రక్క సంతోషమొదవునట్టుల యలంకారంబుగుప్పించి మిరితయ్య
ఒకచెంప జనులకునుత్సాహముప్పొంగుబాణీని గీతంబుఁ బాడితయ్య
ఒకచాయఁజక్కఁగ పూణభాషజ్ఞుల కనుకూలముగ మాటలాడితయ్య
తక్కువేమియులేక యేతప్పలేక, గొణుగుకొంటులేకగగ్గోలులేక
కోపమును లేక నీరమ్మగోలినట్టు, శతవధానమ్మునల్పితాశ్చర్యలీల.
4. ప్రథమపాదముఁజెప్పి పైనిదండముపెట్టునట్టివాఁ డెట్టిశతావధాని
నియమములేకున్న నేర్పుఁజూపింతు నన్నట్టివాఁడెట్టిశతావధాని
వేమాటువిషయంబు వినిసింపుమని యడ్డునట్టివా డెట్టిశతావధాని
ధారణాగరిమంబు దారిద్ర్యముగనున్న యట్టివాఁడెట్టిశతావధాని
దొంగతనముగవ్రాతలఁ దొంగిచూచు, నట్టివాఁడెట్టులొను శతావధాని
వెదకిచూచిననినుమంతకొదవలేక, శతవధానమ్మునల్పితాశ్చర్యలీల.
5. కయితమేనీకుగ్ధగాఁబోసియుందురు కాకున్న నెట్టులీకవితయబ్బు
కయితగుజ్జనగూఢుగాఁజెట్టియుందురుకాకున్న నెట్టులీకవితయబ్బు
కయిత నేమాటలుగా నేర్పియుందురు కాకున్న నెట్టులీకవితయబ్బు

కయితనువిద్యగాఁగఁజియేయుందురు కాకున్న నెట్టులీకవితయబ్బు
కలుగువారలు గొనుటకంగళ్ళసై న, దొరగకదే; మందుమాకులకెఱుకలేదె
చూచివల్లనవేయవచ్చునదిగాదె? ఎట్టులభియించెనయ్యనీకీటికయిత.

క. ఎందఱుకవులీలోకము, నందుండరువారికెల్లయలవడ్డవె? యీ
వందితశతావధాన, స్వందనమెక్కంగఁజాలుచాతుర్యంబు?

సీ. రాత్రిందివములు నిద్రాహారములులేక పనిచేయువానిమెచ్చనియొడయని,
కవితామహాంబుధి కనదురురత్నముల్ వెదకకనత్తలవెదకుజనుని
అల్లంబునెఱుఁగనా అల్లంబువలెనెపుల్లగనుండునెడు బాఢాయికోరు
తనఁజాతివాఁడుకాడనుచేతువున సమర్థునివిసర్జించునువోగజనుని.
బోలునధమాధములు నినుబొగడకున్న, నేమి? కష్టసుఖములుగురైఱుఁగున
మందినెంచెనువాసురగ్రుంపురూప, వేత్తలునువాగ్ధవాసునిచుతిసేయ.

సీ. కడుపునబుట్టినకొడుకుమాదిరిగనొజ్జలయొద్దవిద్దియఁజదిసినావు
కొంతనేచిమీఁదగురువుకునామంబుఁజెప్పివారలకొనవెట్టినావు
కనకంబునకు సువాసనయబ్బుతెరఁగున వినయాదివృత్తులవెలసినావు
అన్నింటఁగొన్నియు నన్నియుఁగొన్నింట గలిగినపాండితిఁ గాంచినావు
గురులపేరులునిలిపితికులమువారి, కెల్లవన్నియదెచ్చితివిన్నియేల
యాంధ్రదేశమాతకు నిజమైనసుతుండ, వైజనించితీవరామయార్యవగ్య.

సీ. నీవంటివారినినిచ్చులుగనుఁగాత తీరుగామనయాంధ్రదేశమాత,
నినుఁజూచియైనపాండిత్యప్రకర్షిత నేతురుగావుతనిఖిలకవులు
ఆయురారోగ్యములభివృద్ధిగానీకుసర్వకాలంబునుసాగుఁగాత
దిగ్విజయమునీకుఁ దేజరిల్లెడుఁగాతఁ జెనువారెల్ల నశింతుగాత
వైదికనియోగికతులు వఱుకుండుఁ, గాత! నినుఁబోలుకవులుసత్కావ్యరచ
కైకడంగి లోకుల కుపకారులగుచు, కొదవలేనట్టికీర్తిఁగైకొంగుగాత!

శ్రీ శివరామశాస్త్రిగారి తమ్ముడును స్కూలు ప్రెసలుక్లాసు
విద్యార్థియు 14 వత్సరముల ప్రాయంబుగలవాడగు
వేలూరి చంద్రశేఖరుడుగారు.

పీ. లలిపూగుత్తులబోలువాక్యముల నుల్లాసంబుగల్పించుచున్
దెలుగుందేటకవిత్వమున్ దివిజవాణిధోరణిన్ జూపి మె
చ్చులుగై కొన్న శతావధానియగునాసోదర్య విద్యాలతా
వలయున్ దిర్భతివేంకటేశ్వరదయాపాత్రున్ జోహరించెదన్.

ప. అలగుంటూరుపురంబునందు ననవద్యంబౌవధానంబు స
భ్యులకున్ మోదముగల్గజేయునన నేబోవంగఁగాక్షింప నా
కల నూలడమువచ్చె నీసెలవులందాలోటుదాదీతె మ
ల్లెలతోబోలునసంబుగల్గినతెనానీ! నీదయాదృష్టిచే.

కా. దేవీ! తిర్భతివేంకటేశ్వర దయోద్రేకంబు సవ్వైదుషీ

■ ప్రావీణ్యంబు శతావధానమిడి మద్రాళితన్ సమర్థించెఁగై
కొనే! యంచదియున్ సమానముగ నాకుంబంచినెట్టింపు మ
మ్మా! వాత్సల్యనిధి! దయారిబునిధి! యన్యాయంబులేకుండఁగన్.

తాడేవల్లి వెంకటప్పయ్యశాస్త్రిగారు, చంద్రవోలు.

సీ. ఉన్నయంశంబున కొకవేయిరెట్లుగా సన్నతుల్పచరింపజాలుదురని
అలస్వభావోక్తి దానమగంట నతిశయోక్తులనెల్ల చోటుల గుప్పదురని
ఒకకంటపెల్లంబు నొకటసున్నంబిడి పక్షపాతంబునఁ బ్రబలుదురని
గ్రహయాశువులుఁగాక ఖ్యాతిఁగాంచుటకునై తమపద్మములందుఁ దాల్చెదరని
అట్టివారెయగుచు నాడుయథార్థవా, దులదలంచిసిగ్గుదోష మిన్న
కున్ననాసరజ్జ యుచితమానని కొని, యాడచోడఁగెనేమిజాడఁగనెనో.

కా. ఈనాఁడెవ్వరి నేని మెచ్చఁగవులం దెట్టెట్టోప్రాచీనుల
స్త్రీనాథాదులనన్నయప్రముఖుల న్నింతింతుఁ బొందిత్యలీ.
లానూనసీతి నెంచి యందఱుఘమల్తా! త్రెంపఁగాముండ్లిడం
గానాతిర్భతివేంకటేశ్వరులధాక నైచ్చినినైచ్చిచిన్.

క. ధాతమొకమెఱుంగకనిరా, ధారఁపుఁధారలను మెచ్చుధన్యమృత్యు
వేరమువహించినను దగు, వారే యనినం దలంతుఁఫలమొక్కడుగాన్.

జంపకమాల.

1. తిరుపతివేంకటేశకవిధీరులగొల్పెడివారిగొల్పెడు
 స్వరసకవిత్వసంపదయసంశయ మచ్చుహనీయులన్ క్షితి
 శ్వరులుగవుల్సుధీంద్రులుఁ బ్రశంసనొసర్తురు వారితోఁ బగం
 దిరమంగఁ గొన్నవారికటుఁదే బెతనంబుఘటిల్లు నంనుఁబా
2. మరులును బండితుల్వలుక మాటికినే నినువాడ మున్ను సం
 బరమొదవంగ నేనడుగనుభాగ్యము సారెకుఁగల్గె శారదా
 స్ఫురణలెసంగఁ గర్తపురిపూజఫలింపఁగ వీరశీదెసన్
 సరవివధానరత్నములఁ జల్లుచు రాఁగవులర్థులల్లుచు
3. ద్విరముఁడలంగఁ జాలిరి తదీయసమ్మధికి సాత్త్యమబ్బెదా
 గురువులఁబోలిశాస్త్రకృతికోవిదుడై శివరామశాస్త్రిత
 త్వరతవధానముల్నిసి ధన్యుఁడుధన్యతగూర్చెవారికిన్
 ధరనిటువంటి శిష్యుఁడెకదా ! స్పృహణీయుఁడు మేలిప దైయున్
4. వరకవితాప్రసక్తిఁ గని వందలువేలులులంగ నయ్యెనే
 లురిపదమందురియు గుణలుబ్ధులుగొందలు మేటిప్రాజ్ఞున్
 పరమపవిత్రవంశమునఁ బల్కులుపుట్టుటఁగల్గెనంచువ్యా
 కరణమొనర్తు రన్యలెటుగల్గినఁ గల్గఁగవచ్చుగాని మా
5. ధురికిదె తానకంబనఁగఁ దోచునె యిట్లు శతావధానమం
 దురుచిరవాగ్విలాస మొకధూర్తుఁడు నేను పధానినన్న నె
 వ్వరుమదిమెచ్చువారు వరివస్యలఁగూర్పరె యొకసతకవు
 ల్లరమేనుతింపఁ బాలకవిఁదానయి పెద్దలమెప్పుగాంచి నుం
6. దరతరహావభావకలనావలనాంచితసాధురీత్యలం
 కరణగుణప్రచారదరకౌవ్యరమా రమణీమణి స్వయం
 పరణవిధాన మండన మవారణవారణవక్త దేవమా
 తరపితృసత్కృపాగరిమఁదానె వహించె ననాఁదనర్చి యెం
7. దరులమెలంగనీక బలియాగమునన్సరలోకనాయకా
 వరజుఁడు ప్రోడ వామనుఁడువర్తిలెనెట్లటులీసభ న్నగ
 న్నరమరుదంచు బండితులుఁ గానగొలిడన్నుడుల్పిల్పిలీయెడ
 న్నరతమభావమున్గనివదాన్యులు ద్రవ్యసమృద్ధసత్కృతున్

8. బిరుద పురస్కరంబుగను బ్రీతిపెయి న్నమకూర్చుమించు నీ
సరసునివర్ధమానశశి సన్నతనాము సనాము సద్వృత్తం
కరుణు శివుండు భక్తజనకల్పక మాదృతిమీఱఁ గోరికెల్
సిరియుఁ జిరాగులువు న్నలుగఁజేసి భరించునుగాత నిచ్చలున్.

పెద్దిభొట్ల పూర్ణయ్యగారు, తెనాలి.

- గీ. పృథివి ములుకుటవేంకటకృష్ణవరశ, తావధానికి శిష్యుడనై చెలంగు
పెద్ది భొట్లపూర్ణాఖ్యుడ ప్రియముదోచ, వ్రాసెతినిదోసముల నెడద్రోసికొనుడు..
- చ. ఘనమగునీదుకీర్తి యుదిగంతలన్ బ్రసరించుఁగాక నీ
కనయముభాగ్యభోగముల నంబుజ నేత్రుడొసంగుఁగావుతన్
ఘనకవిసాంప్రదాయములగాటముగారచియింతుగాకయో
జననతసుందరాంగ బుధసన్నతశ్రీశివరామపండితా.
- చ. అరయఁగ బాల్యమందున రయంబుదల్చిసమస్తపాండితీ
గరిమ వధానమున్ సలిపి గణ్యతఁగాంచినయట్టిసీమవా
య్యరియును ధారణాపటిమఁగాంచఁగ నద్భుతమయ్యెనయ్య? వే
లురుశివరామశాస్త్రి! బుధలోకము మెచ్చఁ దెనాలినత్సభన్.

9. వెంకటసుబ్బయ్య విద్యార్థి, తెనాలి.

- శ్రీ నయనచకోర సుధా, భాసుడు, దేవుండు, రామభద్రుడువేడగన్
మాని త శివరామ కవిని, బూని సుఖంబుల నొసంగి ప్రోచెడుఁగాతన్.
- శా. శ్రీ కళ్యాణ గుణాధ్య ; సాధుకవితా సీమంతినీమండితా ;
ఆ కీర్తన బగుశాంత భావనిలయా ; ఆటోప నిర్మూలితాం
గీకారాగురుపాద సేవకమణిగీర్వాణ భాషాజ్ఞయ
స్తా కప్రేమను నిన్నుఁ బ్రోచుతసదా సోమండుభూమిస్థలిన్.
- చ. తిరుపతివేంకటేశ్వరుల దివ్యకృపన్ గద బాలవండు, వే
లురి శివరామశాస్త్రి బుధలోకము మెచ్చశతావధానమీ
పురిని సమస్తవైఖరుల బూర్ణజయంబునుగాంచిచేసి, వి
స్ఫురి తది గంత రాగత యశోవిభవోన్నత పుణ్యమూర్తియై.
- సీ. తనగండ భాగంబునను గాఱు మదజలంబునకునై గుమిగుడి తనకుఁదలుచు
చీకాకుఁ గగిగింపఁ జెవులతోఁదేటలునదలిం చుకొనుచుండు నట్టివాని ;

కుసుముల పత్తెంబు కడుపు నదుముడుఁదామించు నాశను నారగించువాని ;
 ఎలుకకొదములు దుష్టుల మొక్కఁగొంపోవునోయని బెదరించు చుండువాని ;
 మించి జాతిన గోచిబిగించుకొనుచు, తిల్లికడ ముద్దు జూపెడి పిల్లవాని ;
 పట్టివానిని; మఱిపెద్ద పాట్లవాని; వాని బ్రాధింతు మిమ్ముబ్రోవంగనెపుడు.

అవ్వారు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు.

- సీ. అతిమధురార్భటి ప్రతిమానహీనసందర్భగర్భంబులై తగురచనలు
 పండితావళికి నబ్రంబిడఁజాలిన రసగుంభనంబులర మణతలును
 సకలపండితజనాశ్చర్య దాయకములౌ పాకచమత్రియా వారములును
 కావ్య, గర్భాఘసత్కారాహాసత్రయోగప్రధా నూచకగతిఫణితులు
 అనుపమానంబులై యలరారుచుండ, మధుర రసభరితం బులౌమంచిపద్య
 రత్నముల నింపినాడవేరా! సతీర్థ్య, రత్నమా! శివరామశాస్త్రిజ్ఞమాధి!
- ఉ. పలుకులు పూవుదేనియలు పానకముల్ బురుగించు భావముల్
 సులలితమైన ధోరణియు సభ్యులఁడెందమమందసమృదం
 బులు గొనఁజేసెనయ్యఁ దగుపూజ్యుల ధారణమించునట్టిలా
 ప్పలుమిగులం బరించితనిపూర్ణమునయ్యె వధానకృత్యమున్.
- చ. ఎక్కడి యాశుధార? రయమెక్కుడుగల్గియునట్లుణావలెన్
 గ్రక్కుచునుండువాక్పటిమకాంతులనీనఁగఁ గబ్బమల్లుచున్
 జోక్కటమైనకీరితికఁ జోటొసంగల వాఁడవైతి వీ
 వెక్కడిప్రస్తుతుల్, నిను నహీనమతిప్రతిభున్ నుతింపగన్.
- చ. చక్కఁడనంబులాలెక్కు రసస్రవకరంబులు మిన్నముట్టఁ గాఁ
 జొక్కటపుంగవిత్వముల శోభల సభ్యులకెల్లఁజూపినీ
 యెక్కువ నైపుణింగనుచు నెల్లరునుఁ బ్రమదంబుఁజెందున
 ట్లిక్కడఁజేసినాఁడ విదియేతగునయ్య యశంబుహెచ్చగన్.
- సీ. అమరభాషాసమాసాతిశయంబుచే నొక్కెడసంతోషమొసఁగినావు
 తెల్లుపలులలగాని తియ్యందనంబుచే నొక్కెడసంతోష మొసఁగినావు,
 రసగర్భితములై న రచనావిధులచేత నొక్కెడసంతోషమొసఁగినావు
 భూగభీరభ్యునిభావసంస్పృష్టిచే నొక్కెడసంతోషమొసఁగినావు
 రసికులొనందపడిరి భద్రంబుదోఁచె, పండితులచిత్తములకు భూమండలంబు
 నిండె డిండిరహంసునిర్మలమయ, శోభరంబు ప్రమోదంబుఁజొచ్చెమనము..

- చ. కవికులభూషణంబనెడు గౌరవమంది యఖండపండితుల్
జవిగని సమృతంబుగను సతగ్రవితామృత ధారచేత నీ
యవనిమహాయశంబుగనునట్టి సుపుత్రునిగన్న నీదుతం
ద్రవికద! పూర్వ పుణ్యముబీతులఁజూడఁగ శాస్త్రీసత్తమా.
- చ. వసుధగలట్టివారలుశ బాసు బలీ యనిమెచ్చునట్టులీ
యసమకవిత్వధారలనహర్నిశమున్ విబుధశ్రవస్సులం
దొసఁగుచు సదృశంబును మహోన్నతిబొందుటకన్నగల్గున
య్య, సరసమావిధంబుకవిసత్తమగేయ! కవీంద్రరత్నమా.
- చ. చిరకాలంబుశ్రమంబుఁజేసియును నిస్సీమప్రభావంబునం
ధరనింపంగనశక్య మాయశము సద్ధారాప్రవాహంబుచేఁ
బొరినొక్కిం మకకాలమందుననె సంపూర్ణంబుగామించితో
తరమా ! నీదుమహత్వ సంగతులహా ! ధారాళవాక్కుప్తికిన్.
- సీ. పరిపక్వకదలికా ఫలరసమాధురీ ధారేయములు నాపదంబులొకట
ద్రాక్షాఫలప్రకారప్రధా నూచకప్రభవిష్ణుతినుమించుపదములొకట
ఆమ్రఫలప్రకాండాంతస్థమా రుచితతి నేవగించుపదంబులొకట
నారికేళ స్వాదు నవ్యరసా స్వాద ధర్తంబుదులుపుపదంబు లొకట
నీదుకవితాప్రవాహమామోదరసవి, ధాపరిస్ఫూర్తిమించంగఁదలిచేసి
నార ! నీదువధానంబునందుగల్గు, కవితయిదియేడ ! అశుత్వకలనయేడ.
- చ. తిరుపతివేంకటేశ్వరుల దీవ్యదుదారకటాక్షసంపదన్
గురుతుగ కోన్నివిద్యలను గొంటిమిమేమును గాని దాన సం
బరమగునయ్య ! నీవలెనపారయశోగరిమంబుగూర్చి యా
గురువులదీవనల్ గనెడి గొప్పపురాకృతమబ్బకుండినన్.
- ఉ. చిన్నతనంబునన్ మహితశేముషితో గురుఁన్నిధానమం
బెన్నుగఁదగ్గకబ్బముల నెంతయునల్లుచు సద్రసంబులన్
మిన్నగ సృష్టిఁజేయునిను మెచ్చుచునంతరమందుఁ గౌతుకా
భ్యన్నతిఁగూరుటన్న మతి నుద్యవమయ్యెడిలజ్జ మిత్రమా !

వేమూరి శివస్వామిశాస్త్రి, అమృతలూరు.

శ్లో. శ్రీమత్పండితమండలీ పరిచలత్పాగల్భ్యవాగ్దృఢభితా
యాకీర్తి బకహుధా జయత్యమరవాక్ప్రాశస్త్యమాతస్వతీ
స్తుత్వా భారతవాసిమానవమనస్సద్ధర్మసందాయినీ
జీయాదగ్రసభాస్థితస్య విదుషఃకృష్టార్యవిద్యన్తణే.

శ్లో. శ్రీమన్భోశివరామపండితమణే! సతావ్యనిర్దాణసు
శ్రీకా సాధుపదాంచితా ప్రతిపదప్రాద్యద్రసాలంకృతా
సద్వృత్తాచ శతావధానకలనస్వాతంత్ర్యసంశోభితా
విద్యప్రచీపతివేంకటేశకృపయా భాయాబ్భవద్భారతీ.

చ. అందమెల్లర్చ బద్దెముల నల్లుట యందలిలోప మేమియున్
జేందకయుంట సత్వరముచెప్పట చెప్పినదంతయున్ మహా
నందమొసంగజేయుట సమాహితబుద్ధిని నిల్పియుంట స
ద్బృందమునెంతయున్ ముదమువుట్టగజేయుట నీదుపుణ్యనూ.

శ్లో. కావ్యనిర్దాణసత్కలనాప్రసక్తిచే నాంధ్రలింకమునెల్ల నాదరించి
శతవధానవిధానసాధుమాగ్గంబున శిష్యప్రశిష్యులఁ జేరఁదీసి
శాస్త్రసాహిత్యసత్సారంబు నింపుగబోధించుగ్రంథముల్ పుడమినిలిపి
రాజాధిరాజవిరాజితమైన యాస్థానమందున కీర్తిధాములైన
కవులతిరుపతి వెంకటఘనులగొలిచి, వారికానందమొసగునువాణిగాంచి
సంతసముగులఁజేసితి సరసహృదయ, సాధుకవిగేయ! శివరామశాస్త్రివర్య!!

పరిమ సూర్యనారాయణరావు.

గరల్ స్కూల్ యిన్స్పెక్ట్రేన్ గారగు మి సెన్ శ్రీనివాసంగారిష్టైఁ
జదివినపద్యము.

చ. మనకు దయన్ విశాలమయి మానితమె తనరారునట్టి హా
లును దయచేసి కీర్తిని వెలుంగుచు బాలల పాఠశాలలం
దునఁ దన యాజమాన్యమున పూజ్యులగాందు మిసెస్సు శ్రీనివా
సను గొనియాడఁగావలయు సంతలేగౌరవసంభ్రమిహులన్.

మాధవపెద్ది సుందరరామాయ్యగారు.

- చ. వరన్యపకోటిమ స్తకవిభాసిత సన్నకుటాగ్రతన్వభా
స్వరతరపాదపద్ములు ప్రబంధకవిత్వమహత్త్వధూర్వహుల్
నిరుపమశబ్దకాస్త్రురమణీయులు నిర్మలశేముషీఘనుల్
తిరుపతివేంకటేశకవిధీరవరేణ్యుల సన్నుతించెదన్.
- చ. హమసుజటాటపీవరవిహారవియ త్తటినీప్రవాహ వి
స్తరతరఘంఘుమంఘుమితసాంద్రవస్సుటమోయనంగ వా
గ్గరిమఁజెలంగిధోరణియఖండముదంబు నొసంగ భావవి
స్ఫురణవెలుంగ సత్కవులుమోదరసాంబుధిలో మునుంగ న
య్యరై వరగానసత్కీర్తనలయల్ మెరయంగ శతావధానమి
త్తఱినొనరించి సదృశముదాల్చితివె శుగుణాభిరామ వే
లురిశివరామనామ ? కుశలో తమసత్కవిసార్వభౌమ దు
స్తరధిషణావధానఘనతాతిశయప్రతిభానిధాన? శ్రీ
తిరుపతివేంకటేశకవిధీరుల దివ్యమహత్వసత్వ బం
ధురతరసత్కృపాగరిమ తోరముగా గణించియుంటచేన్.
- ఉ. సత్కవితామహత్వవిలసన్తహనీయమనీషసద్భుదేం
ద్రోత్కరసన్నతుండు కవిధూర్వహుఁడొ శివరామనాము శ్రీ
ఘత్కవితావధానము సమంజసమై ప్రతిభావిశేషమై
హృత్కనదంబుజంబునకహీనముదంబొడఁ గూర్చి నీసభన్.

బ్రహ్మాండం నరసింహశాస్త్రిగారు.

- మ. అలగుంటూరునఁజూచియుండియును నాహ్లాదంబు పూర్ణంబుగా
కలరుం దేనియలొలుకు నీపలుకు లత్యానందసంప్రాప్తికై
కలకాలంబును ద్రావనెంచుచు నిటుల్ కాతూహలబొప్పు నీ
స్థలమందుం గనినారమయ్య కలిగెన్ సంతృప్తి స్వాంతంబునన్.
- ఉ. మెచ్చిరిపండితో త్తములు మెచ్చిరిసత్కవివర్యులెల్లరున్
మెచ్చుచునుండిరిప్పడును మెచ్చఁగలారిఁకవచ్చుకాలమం
దిచ్చకు మెచ్చువచ్చుగతి నిట్టులసత్కవితామృతంబులన్
బెచ్చుగఁ జల్లఁగల్గిన వివేకివి నీకిక లాపమేమగున్.

శతావధాని ములుకుట్ల వేంకటకృష్ణశాస్త్రిగారు.

- శా. శ్రీమద్భీషకరథట్టపాణిరుద్రప్రాంచద్భీర త్యుత్తమై
 ఢీకైరైహూణకలాకలాపకలితైస్సంశోభితాయామరం
 గోష్ఠ్యాంతేద్యశతావధానకవితాభవ్యాభకాసంభావితా
 జ్ఞానాద్ధే! శివరామపండితమణే బాభాతిమోదావహా.
- చ. తిరుపతివేంకటేశకవిధీరకవిత్వమహీజబీజము
 ర్వరశివరామశాస్త్రియొడఁబాదపమై జనియించి శుక్తికం
 బరఁగెడిస్వాతివషణమురుమాక్తికమైనవిధాన పూర్వవై
 ఖరిఘటసారసంపదనఖండముదంబిడె నీప్రజాశికిన్.
- చ. గురుకులపాలితంబయి యకుంతితక్తిరి వెలుంగునట్టియీ
 సరస కవిత్వరాజ్యము నొసంగిరి దేశకులట్టి దానినీ
 శిరమునఁ దాల్చి న్యాయగతిఁ జెల్వగనేరితివయ్యనీవువే
 లురిశివరామధీరవరహాకులకుం బ్రమదంబొసంగుచున్.
- చ. ధరణి శతావధాన కవితాప్రతి భాషతిభాసమానని
 గ్భరితయ శోవిశాల బుధకాండ సముల్లసదగ్రగణ్యస
 ద్భీరుదమునొందిరాట్స భల విస్తృత తారకలందుఁజంద్రుపై
 ఖరి వెలుఁగొందునీగురువి కస్వరక్తిరికి వన్నె దెచ్చితా
 వరశివరామ దివ్యగుణ వర్ణిత యో శివరామ పండితా.
- శ్లో. పాయాస్తాంశివరామా, సుమనశ్శతహషణ దాయినా నిత్యం
 స్వకనామస్వక కృత్యం, లోకేస్వీయా భిమానితా యుక్తా.
- శ్లో. పూర్వం సతత-విసంబయోప్త శుభకృద్భిజోత్ర దేశేభిః
 కాతేనాంకురితోఽథక్తిరివిల సచ్ఛ్రీవేంకటాచార్యః
 పశ్చాద్దేవుల పల్లినంశజ కవిద్వంద్వేన సంపథితః
 సుప్రసాధాప్త శతావధాన విభుధతోఽఠీరుహా స్సాంప్రతం.
- శ్లో. శ్రీ మచ్ఛ్రీ పతివేంకటేశ్వర కవిశ్రేష్ఠాన్తికంప్రాపిత
 శ్వాఖాభిజఘాభిశ్శిషాభిరభితోమూలై శ్చవిస్తారిః
 చిత్రం పల్లవితశ్చ పుష్పితఇదంశిష్య ప్రశిష్యాదిభిః
 వేలూరీ శివరామశాస్త్రి నికటంప్రాప్తాద్భ్య సూతేఘటం.

కేచి ప్రీతి పతి వేంకటేశ్వర కవీ దృష్ట్యా శుక్రూషయా
 కేచి తేచిదమిత్రతామపగతాః కేచిత్పతిత్వాం నికే
 అభ్యస్యన్తి శతావధానకలనాం కీర్తిలభంతే ధనం
 తస్మాదాధునికావధానిగురుతాపేతూ కవీ సంశ్రయే.

గొల్లపూడి లక్ష్మణశాస్త్రిగారు, బెజవాడ.

సీసమాలిక.

పెల్లుగఁ గవితఁ జెప్పిన మాత్ర గర్వింతు రాపోకలను మెచ్చరావ్యు లెలమి
 వ్యాకరణప్రజ్ఞ లేకయే కవు లాదు రా.....
 నాటకాలంకార నవరసాదు లెఱుంగ రా.....
 ఛందఃకాదార్థ్య విధా నాదుల నెఱుంగ రా.....
 కాస్త్రు సిద్ధాంత నిశ్చయ బుద్ధియు నెఱుంగ రా.....
 కాటెల్ల-హృదయు లై కలహంబు లొనరింతు రా.....
 చప్పఁగా నుప్పఁగాఁ దప్పఁగాఁ జెప్పుదు రా.....
 పాండిక లేని పల్కకలు పఠరింతు రా.....
 కల్పనా నైపుణ్య గరిమకర్త మెఱుంగ రా.....
 గడుసు వాదములఁ బ్రగల్భముల్ గొట్టుదు రా.....
 పాండితిలే కయె పద్యముల్ రచియింతు రా.....
 తిక్కనాదుల కంటె ధీరులమే మందు రా.....
 పిచ్చి పిచ్చిగఁ జెప్పి హెచ్చు వారల మందు రా.....
 నిచ్చలు యోగ్యత లొచ్చెన గర్వింతు రా.....
 వాకే మెఱుంగుదు రీవీరే మెఱుంగు నం ద్రా
 ఇంక నెన్నెన్నో కల పవి యెల నాకు
 నీకుఁ గల శక్తి యెవ్వరు నేర్తురయ్య
 చేచ పిల్లకు నీతను జెప్పవలెనె
 సరస గుణధుర్య శివరామ శాస్త్రివర్య.

వేదాంతం శ్రీరామశాస్త్రిగారు.

కా. శ్రీమతిర్వతివేంకటేశకవితా దుగ్ధోదధేరంతరా
దానీయైష వలాహక స్సమితిభూగోళం తదీయామృతైః
చేత్స్వించేదిహ కోవిశశ్చతిభో వేటూరిపంశోత్తమం
ధీమంతం శివరామపండితమణిం నందంతినోపండితాః.

శతావధాని దివాకర్లతిరువతిశాస్త్రిగారు.

నీటుంగోటుగ గుంటపీటమును జన్మించెన్ భవానీ దయా
పా టీరోదకవర్షచేఁ బెరిగెఁ జెల్వించాడుఁ దాఁగొప్పు లి
ప్పీటం పెంచె శతావధాన కవితావృక్షం బిఁకం బండె న
వ్వాటల్ వీనులఁ జేర్చుమయ్య శివరామ చ్ఛాత్రచూడామణి.
అవధానాపర నామధేయమగు గార్హస్థ్యంబు నం దున్న యె
కు- వ సౌఖ్యం బను భూతమయ్యెఁగఁసుఁ బ్రాజ్ఞుల్ శిష్యులైరింక స
త్ర-వితాసాధ్యయు సేవఁ జేయఁగ నుద్యుగై వేయ కావ్యాటవిం
గపు లీ తిర్పతి వేంకటేశ్వరులు వానప్రస్థు లౌ టాప్పడే.

సమాప్తము.

క్రీపరదేవతాయై నమః..

తెనాలి శతావధానము.

బహుశ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి వ్రణితము.

బ్రహ్మశ్రీ ధివాకర్ణ తిరుపతిశాస్త్రిగా రవధాన ప్రాంభమున
నవధాననియమవిషయములం గుఱించి కొంతయుపన్యసించినపిదప వా
రుచదివినది. శాస్త్రులవృత్తము.

హృద్యంబైన భవద్యశోగరిమ మాయీపేర నల్లిక్కులం
దుశ్యచ్ఛంఘ్రినిఁజేసి నిల్పితింక శిష్యుండాన యీబాలుచే
నద్యారబ్ధశతావధాన మనవద్యంబుం బొనర్పించి మా
విద్యావంశముపేరు నిల్పంగదవే! విద్యారతీ భారతీ.

శతావధాన ప్రారంభము.

వసంతతిల కావృత్తం, మాధవప్రార్థనా.

జేయా దయం దయితయా దయమానదృష్టి
రాలింగితోఽనయ మయం బహుభాగధేయం
సంసద్ధిరంసు జనతాపరితోషకారి
నిశ్చేయసం సకల ముత్కలికాయమానం.

దమయంతీనలవివాహః—మాలినీవృత్తం.

విదిత నలసువృత్తా మన్మథేనాభిక్మత్తా
సురుచిర వరశ్రేణం శంసితాత్మప్రశంసం
ప్రణయతి పురతస్మప్రాప్యసోపిషీతీశం
హ్యనయత దమయంతీం ద్వేషిణామంతకం తం.